

OBOROVÝ SEMINÁŘ – Český jazyk a literatura
2. 11. 2011, Praha; Mgr. Blanka Čínátlová, Ph.D.

OBRANA DETEKTIVEK

G. K. Chesterton

Máme-li se pokusit vystihnout pravý psychologický důvod popularity detektivek, musíme se zbavit mnoha prázdných frází. Není například pravda, že lidé dávají přednost špatné literatuře před dobrou a čtou detektivky, protože je to špatná literatura. Pouhý nedostatek uměleckých kvalit neudělá knihu populární. Železniční jízdní řád obsahuje málo záblesku psychologické komiky, a přesto ho nečteme vzrušeně nahlas za zimních večerů. Čtou-li se detektivky s větším nadšením než jízdní řády, pak je to rozhodně proto, že jsou umělečtější. Hodně dobrých knih je našťastí populárních; hodně špatných knih zůstalo, což je ještě větší štěstí, nepopulární. Dobrá detektivka by byla asi mnohem oblíbenější než špatná. Jenže políží je v tom, že mnoho lidí neví, že existuje něco jako dobrá detektivka; je to, jako kdyby se jim mluvilo o dobrém ďáblu. Napsat příběh o vloupání znamená podle jejich představ v duchu se ho dopustit. U lidí poněkud citlivější nervové soustavy je to dost pochopitelné; nutno přiznat, že řada detektivek oplývá senzačními zločiny stejně jako leckterá Shakespearova hra.

Mezi dobrou a špatnou detektivkou je asi stejný nebo možná i větší rozdíl než mezi dobrou a špatnou epickou básní. Nejen že je detektivka dokonale legitimní umělecký útvar, ale navíc má některé zcela konkrétní přednosti, jež mají společenský význam.

První důležitá hodnota detektivky záleží v tom, že jde o nejstarší a jediný druh populární literatury, v němž se uplatňuje smysl pro poezii moderního života. Lidé žili věky mezi mohutnými horami a hlubokými lesy, než si uvědomili jejich poezii; z čehož lze oprávněně usuzovat, že budoucím generacím budou možná stříšky na komínech připadat stejně nádherné jako vrcholky hor a pouliční kandelábry se jim budou zdát stejně staré a přirozené jako stromy. Objevem fantastičnosti a nápadnosti velkoměsta se detektivka stala Iliadou moderního světa. Nikomu nemůže ujít, že se v těchto příbězích hrdina či detektiv pohybuje Londýnem s osamělostí a volností prince z pohádek a že během těchto nevypočitatelných cest náhodný autobus dostává prapůvodní zabarvení pohádkové lodi. Světla velkoměsta začínají žhnout jako oči nespočetných skřítků, neboť střeží nějaké, byť primitivní tajemství, které zná spisovatel, kdežto čtenář ne. Každý zákrut ulice se podobá prstu, který na ně ukazuje; každý fantastický obrys komínu na obzoru signalizuje s divokým posměchem význam záhady.

Tento objev poezie Londýna není maličkost. Město, přesně vzato, je ještě poetičtější než venkov, neboť je-li příroda chaos nevědomých sil, město je chaosem vědomých. Květ rostliny či mapa lišejníku mohou a nemusí být význačným symbolem, ale neexistuje kámen na ulici nebo cihla ve zdi, které by nebyly vpravdě úmyslným symbolem - poselstvím, vzkazem od někoho, jako telegram či pohlednice. I ta nejužší ulička má v každém svém záhybu a zákrutu určitý úmysl, duši člověka, který ji stavěl a který už třeba dávno tli v hrobě. Každá cihla je živým hieroglyfem, deskou popsanou babylónským klínovým písmem; každá taška na střeše je vyučovací pomůckou jako školní tabulka popsaná sčítáním a odčítáním. Všechno, co prosazuje tuto romantiku civilizačního detailu, i když je to třeba ve fantastické podobě charakteristických drobností Sherlocka Holmese, co zdůrazňuje hluboký lidský charakter kamene a hlíny, je dobré. Je dobré, zvykne-li si obyčejný člověk dívat se na deset lidí na ulici s určitou dávkou představivosti, i když

Stránka 1 z 2

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OBOROVÝ SEMINÁŘ – Český jazyk a literatura
2. 11. 2011, Praha; Mgr. Blanka Čínátlová, Ph.D.

potom zjistí, že jedenáctý je notorickým zlodějem. Možná že se nám bude zdát, že bychom mohli v Londýně mít jinou a vyšší romantiku, že dobrodružství ducha je zajímavější než dobrodružství těla a že by bylo těžší a napínavější honit se za kladnými vlastnostmi než za zločiny. Ježto však naši velcí autoři (s podivuhodnou výjimkou R. L. Stevensona) odmítají psát o vzrušující náladě chvíle, kdy oči velkoměsta začínají ve tmě svítit jako oči kočky, musíme uznat zásluhy populární literatury, jež uprostřed blábolení pedantů a školometů odmítá nazývat přítomnost prozaickou a obyčejné věci všední. Lidové umění všech dob se zajímalo o současný způsob života a odívání; oblékalo skupiny lidí kolem kříže do kostýmu florentské šlechty či flámských měšťanů. V minulém století bylo zvykem význačných herců představovat Macbetha v napudrované paruce a s krajkovými manžetami. Jak nám samotným je dnes vzdálená poezie našeho vlastního způsobu života, lze snadno dokázat, představíme-li si obraz, kde Alfréd Veliký opéká topinky oblečen v turistických pumpkách, nebo představení Hamleta, kde se princ objeví ve fraku a se smuteční páskou na klobouku. Avšak tento instinkt doby dívat se nazpět jako Lotova žena nemohl mít dlouhého trvání. Z romantických možnosti moderního velkoměsta musela vzniknout obhroublá literatura pro lid. Vznikla v podobě populárních detektivek, drsných a svěžích jako balady o Robinu Hoodovi,

Detektivky však mají ještě jiný kladný vliv. Zatímco ustavičnou tendencí starého Adama je bouřit se proti něčemu tak univerzálnímu a automatickému, jako je civilizace, hlásat úchylku a vzpuru, romantika policejních zásahů nás neustále upozorňuje na to, že právě civilizace sama je nejsenzačnější úchylkou a nejromantičtější vzpourou. Bdělé hlídky, které střeží výspy společnosti, nám připomínají, že žijeme v ozbrojeném táboře a válčíme s chaotickým světem a že zločinci, synové chaosu, nejsou ničím jiným než zrádci uvnitř našich bran. Když se v takovém románu octne detektiv sám uprostřed zlodějské tlupy a vzdoruje jejich pěstím a nožům s více méně pošetilou neohrožeností, pak si rozhodně musíme uvědomit, že originální básnickou postavou je právě tento představitel společenské spravedlnosti, kdežto lupiči a zákeřníci jsou jen hloupí kosmičtí staromilci, kteří by se chtěli spokojit s pradávnou konvencí opic a vlků. Romantika policie je proto plně romantikou člověka. Vychází z faktu, že morálka je nejtemnějším a nejtroufalejším spiknutím. A ukazuje, že celý ten bezhlučný a nenápadný bezpečnostní aparát, který nás ovládá a chrání, je jen úspěšným potulným rytířstvím.

CHESTERTON, Gilbert Keith. *Obromné maličkosti*. Praha : Vyšehrad, 1976. ISBN 33-472-76. s. 148-151